

المحبر: ابن حبيب (م. ۲۴۵ق.)، به كوشش ايلزه ليختن شتيتز، بيروت، دار الآفاق الجديده؛ **المعجم الكبير:** الطبرانی (م. ۳۶۰ق.)، به كوشش حمدي عبدالمجيد، دار احياه التراث العربي، ۱۴۰۵ق؛ **المغازي:** الواقدي (م. ۲۰۷ق.)، به كوشش مارسدن جونس، بيروت، اعلمي، ۱۴۰۹ق؛ **المفصل:** جواد علي، بيروت، دار العلم للملايين، ۱۹۷۶م؛ **مكاتيب الرسول:** احمدى ميانجى، تهران، دار الحديث، ۱۴۱۹ق؛ **المنتظم:** ابن الجوزى (م. ۵۹۷ق.)، به كوشش محمد عبدالقادر و ديگران، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۱۲ق؛ **النسب:** ابن سلام الهروى (م. ۲۲۴ق.)، به كوشش مريم محمد، بيروت، دار الفكر، ۱۴۱۰ق.

على محمدى يدك

ثابت بن وقش انصاری: صحابی

رسول خدا ﷺ و از شهیدان احد

ثابت بن وقش بن زغبه^۱ از تیره بنی عبدالاشهل قبیله اوس بود.^۲ پیامبر ﷺ هنگام بیرون آمدن از مدینه در غزوه احد، او و حسیل بن جابر را که هر دو پیر بودند، همراه با زنان و کودکان در مدینه باقی نهاد. پس از حرکت سپاه اسلام، آن دو از ماندن در مدینه پشیمان شدند و با آرزوی دستیابی به شهادت، خود را به لشکر اسلام رساندند و به دست

۱. الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۰۴؛ الاصابه، ج ۱، ص ۵۱۴.

۲. عبون الاثر، ج ۲، ص ۳۹-۴۰؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۱۲۰.

المعرفه، ۱۳۶۵ق؛ **سبل الهدی:** محمد بن يوسف الصالحی (م. ۹۴۲ق.)، به كوشش عادل احمد و على محمد، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۱۴ق؛ **سنن الدارقطني:** الدارقطني (م. ۳۸۵ق.)، به كوشش مجدى الشورى، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۱۷ق؛ **سير اعلام النبلاء:** الذهبى (م. ۷۴۸ق.)، به كوشش گروهی از محققان، بيروت، الرساله، ۱۴۱۳ق؛ **السيرة الحلبیه:** الحلبي (م. ۱۰۴۴ق.)، بيروت، دار المعرفه، ۱۴۰۰ق؛ **السيرة النبويه:** ابن هشام (م. ۲۱۳ق./۲۱۸ق.)، به كوشش السقاء و ديگران، بيروت، المكتبة العلميه؛ **سيره ابن اسحق (السير و المغازي):** ابن اسحق (م. ۱۵۱ق.)، به كوشش زكار، قم، دفتر مطالعات تاريخ و معارف اسلامى، ۱۳۶۸ش؛ **شرح اصول كافي:** محمد صالح مازندرانی (م. ۱۰۸۱ق.)، به كوشش سيد على عاشور، بيروت، دار احياه التراث العربى، ۱۴۲۱ق؛ **صبح الاعشى:** احمد القلقشندى (م. ۸۲۱ق.)، به كوشش زكار، دمشق، وزارة الثقافه، ۱۹۸۱م؛ **صحيح البخارى:** البخارى (م. ۲۵۶ق.)، بيروت، دار الفكر، ۱۴۰۱ق؛ **الطبقات الكبرى:** ابن سعد (م. ۲۳۰ق.)، به كوشش محمد عبدالقادر، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۱۸ق؛ **الطبقات:** خليفه بن خياط (م. ۲۴۰ق.)، به كوشش زكار، بيروت، دار الفكر، ۱۴۱۴ق؛ **الطرائف:** ابن طائوس (م. ۶۶۴ق.)، قم، مطبعة الخيام، ۱۳۹۹ق؛ **العقد الفريد:** احمد بن عبدربه (م. ۳۲۸ق.)، به كوشش مفيد قميه، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۰۴ق؛ **فتح الباري:** ابن حجر العسقلانى (م. ۸۵۲ق.)، بيروت، دار المعرفه؛ **الكامل فى التاريخ:** على ابن اثير (م. ۶۳۰ق.)، بيروت، دار صادر، ۱۳۸۵ق؛ **مجمع البيان:** الطبرسى (م. ۵۴۸ق.)، بيروت، دار المعرفه، ۱۴۰۶ق؛

مشركان به شهادت رسیدند.^۱ البته برخی نام ثابت را در زمره شهیدان احد ثبت نکرده‌اند.^۲ صحابه‌نگاران از شهادت برادر او رفاعه در این نبرد به دست خالد بن ولید گزارش داده‌اند.^۳ نیز از شهادت دو فرزند ثابت، سلمه و عمرو، به دست ابوسفیان و ضرار بن خطاب، برادر عمر، یاد کرده‌اند.^۴ برخی از اسلام آوردن عمرو در این نبرد و بشارت پیامبر به بهشتی بودن او گزارش داده‌اند.^۵ سلیم، دیگر فرزند ثابت، در جنگ‌های احد، خندق و حدیبیه حضور داشت و در غزوه خیبر (۷ق.) به شهادت رسید.^۶ ثابت را از رویان حدیث رسول خدا ﷺ دانسته‌اند.^۷

۴۱۵ق؛ انساب الاشراف: البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، به کوشش زکار و زرکلی، بیروت، دار الفکر، ۴۱۷ق؛ تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش عمر عبدالسلام، بیروت، دار الكتاب العربی، ۴۱۰ق؛ تاریخ طبری (تاریخ الامم و الملوك): الطبری (م. ۳۱۰ق.)، به کوشش محمد ابوالفضل، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ رجال الطوسی: الطوسی (م. ۴۶۰ق.)، به کوشش قیومی، قم، نشر اسلامی، ۴۱۵ق؛ عیون الاثر: ابن سید الناس (م. ۷۳۴ق.)، بیروت، دار القلم، ۴۱۴ق؛ المغازی: الواقدی (م. ۲۰۷ق.)، به کوشش مارسدن جونز، بیروت، اعلمی، ۴۰۹ق.

عباس مهدیان

◀ منابع

الاستیعاب: ابن عبدالبر (م. ۴۶۳ق.)، به کوشش البجاوی، بیروت، دار الجیل، ۴۱۲ق؛ اسد الغابه: ابن اثیر (م. ۶۳۰ق.)، بیروت، دار الفکر، ۴۰۹ق؛ الاصابه: ابن حجر العسقلانی (م. ۸۵۲ق.)، به کوشش علی معوض و عادل عبدال موجود، بیروت، دار الکتب العلمیه،

۱. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۵۳۰؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۲۸۰؛ الاصابه، ج ۱، ص ۵۱۴.
۲. المغازی، ج ۱، ص ۳۰۱؛ تاریخ الاسلام، ج ۲، ص ۲۰۱.
۳. الاستیعاب، ج ۲، ص ۵۰۱؛ اسد الغابه، ج ۲، ص ۸۱.
۴. المغازی، ج ۱، ص ۳۰۱؛ انساب الاشراف، ج ۱، ص ۳۲۸.
۵. الانساب الاشراف، ج ۱، ص ۳۲۵؛ تاریخ طبری، ج ۴، ص ۴۳۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۱۲۰.
۶. الاستیعاب، ج ۲، ص ۶۴۶؛ اسد الغابه، ج ۲، ص ۲۹۲.
۷. رجال الطوسی، ص ۳۱.

ثبیر: کوهی در شرق مکه نزدیک منا

ثبیر نام کوهی در شرق مکه و روبه‌روی غار حرا است که در امتداد منا قرار دارد. به سبب تعدد مکان‌های شناخته شده با این نام، این کوه به ثبیر الاثیره نیز شهرت دارد.^۸ در گذشت مردی از قبیله هُذَیل به نام «ثبیر» در این کوه^۹ را سبب نام‌گذاری آن دانسته‌اند. بازداشتن ثبیر از دیدار غار حراء و یا خورشید و تناسب آن با معنای لغوی ثبیر (بازداشتن و ایجاد مانع) از دیگر وجوه نام‌گذاری آن بیان

۸. اخبار مکه، از زرقی، ج ۲، ص ۲۷۸-۲۸۰؛ الجامع اللطیف، ص ۳۰۱-۳۰۲.
۹. السیره النبویه، ج ۱، ص ۲۷۳؛ معجم البلدان، ج ۲، ص ۷۳.